

"YULDUZLI TUNLAR" — BOBURNING MURAKKAB HAYOT YO'LI*Arziqulova Dilobar Narmuhammad qizi**Fan va texnologiyalar univertiteti**O'zbek tili va adabiyot yo'nalishi**1-bosqich talabasi***Annotatsiya.**

Ushbu maqolada taniqli adib Pirimqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" (tarixiy roman) asari misolida buyuk sarkarda va shoir Zahiriddin Muhammad Boburning fojiviy, ammo sharaflil hayot yo'li tadqiq etiladi. Maqolada Bobur Mirzo siymosi an'anaviy "ideal hukmdor" qolipidan chiqib, tirik insoniy tuyg'ular — Vatan sog'inchi, yaqinlarining xiyonatidan chekilgan iztirob va ota sifatidagi mas'uliyat prizmasi orqali yoritilgan.

Muallif asar mazmuniga tayanib, Boburning 12 yoshida og'ir davlat boshqaruvini qo'lga olishi, Movarounnahrda taxt talashishlar va natijada o'z ona yurtidan ayrilishining badiiy talqinini tahlil qiladi. Shuningdek, maqolada Boburning Hindistonda buyuk saltanat qurishi uning nafaqat siyosiy g'alabasi, balki o'zligini asrab qolish uchun olib borgan ma'naviy kurashi sifatida talqin etilgan. Maqolaning asosiy e'tibori Boburning shaxsiy kechinmalari va "Yulduzli tunlar" asarining tarixiy haqiqatni yoritishdagi ahamiyatiga qaratilgan.

Kalit so'zlar. Zahiriddin Muhammad Bobur, Pirimqul Qodirov, Yulduzli tunlar, tarixiy roman, Vatan sog'inchi, Temuriylar, badiiy siymo, saltanat

Tarix — shunchaki o'tib ketgan voqealar majmuasi emas, balki buyuk shaxslar qismati orqali bizga yetib kelgan ulkan saboqdir. O'zbek adabiyotida tarixiy haqiqatni badiiy mahorat bilan birlashtira olgan asarlar talaygina, biroq Pirimqul Qodirovning "Yulduzli tunlar" romani ular orasida alohida cho'qqi bo'lib turadi. Bu asar bizga jahon tan olgan buyuk sarkarda, davlat arbobi va nozikta'b shoir Zahiriddin Muhammad Boburning hayotini yangicha nigoh bilan ko'rsatib berdi.

Maqolamizning asosiy maqsadi — romandagi voqealar silsilasiga tayanib, Bobur Mirzoning shohlik va insonlik o'rtasidagi murakkab hayot yo'lini tahlil qilishdir. Asarda Bobur siymosi faqatgina janglarda g'alaba qozonuvchi sarkarda sifatida emas, balki 12 yoshida taxtga o'tirib, zimmasiga ulkan mas'uliyatni olgan yosh yigit, yaqinlarining xiyonatidan qalbi yaralangan inson va umrining oxirigacha Vatan tuprog'ini qumsab o'tgan musofir sifatida tasvirlangan.

"Yulduzli tunlar" orqali biz Bobur hayotining eng ziddiyatli damlariga guvoh bo'lamiz: uning Movarounnahrda o'zaro nizolar tufayli chekkan iztiroblari, Samarqand va Andijonni saqlab qolish yo'lidagi kurashlari hamda taqdir taqozosi bilan

begona yurtlarda — Afg'oniston va Hindistonda yangi saltanat barpo etishi maqolaning bosh mavzusi bo'lib xizmat qiladi. Quyida biz Bobur Mirzo hayotining ana shu murakkab bosqichlarini asar syujeti asosida birma-bir ko'rib chiqamiz.

Zahiriddin Muhammad Boburning hayot yo'li — bu shunchaki shohlik tarixi emas, balki g'alabalar va og'ir yo'qotishlar silsilasidir. Romanda voqealar rivoji Boburning balog'at yoshiga yetmay, taxtga o'tirishi bilan boshlanadi. Zahiriddin Muhammad Boburning hayot yo'li — bu shunchaki shohlik tarixi emas, balki g'alabalar va og'ir yo'qotishlar silsilasidir. Romanda voqealar rivoji Boburning balog'at yoshiga yetmay, taxtga o'tirishi bilan boshlanadi. Muallif Pirimqul Qodirov asar davomida Bobur shaxsiyatini shakllantirgan uchta asosiy burilish nuqtasini mahorat bilan bog'laydi:

Zahiriddin Muhammad Boburning murakkab hayot yo'li uning 12 yoshida, otasi Umarshayx Mirzoning kutilmagan vafotidan so'ng boshlanadi. Bu voqea — Bobur hayotidagi birinchi va eng shafqatsiz burilish edi. Pirimqul Qodirov asarda yosh Boburning bolalik o'yinlaridan voz kechib, bir kechada saltanat mas'uliyatini yelkasiga olganini mahorat bilan tasvirlaydi. Uning atrofini o'rab olgan ochko'z amakilari va xoin beklari yosh hukmdorni yengishga harakat qiladilar. Biroq, Boburning irodasi aynan shu nuqtada po'latdek charxlanadi. Uning Andijon va Samarqand uchun olib borgan kurashlari shunchaki toj-taxt talashish emas, balki tarqoq yurtni birlashtirish, Temuriylar saltanatining inqirozini to'xtatishga bo'lgan o'smirona, ammo mardona intilish edi.

Boburning hayotidagi ikkinchi va eng og'riqli burilish — uning Movarounnahrni butunlay tark etib, Afg'oniston tomon yo'l olishidir. Bu bosqich asarda "Vatandan ayro tushish fojiasi" sifatida ochiq yoritiladi. Shayboniyxonning kuchli qo'shini qarshisida chorasiz qolgan Bobur o'z singlisi Xonzoda begimni g'animga qurbon qilib bo'lsa-da, Samarqandni tark etishga majbur bo'ladi. Bu chekinish Bobur uchun shunchaki mag'lubiyat emas, balki butun bir dunyosining parchalanishi edi. Adib Boburning Hisor tog'laridagi darbadarligi va Hisor, Kobul yo'llaridagi iztiroblarini tasvirlar ekan, uning qalbidagi Vatan sog'inchini asarning markaziy mavzusiga aylantiradi. Bobur endi shunchaki shoh emas, u endi vatangado shoirdir. Uning har bir yozgan bayti ortida ona yurt tuprog'ini bir marta bo'lsa-da ko'rish orzusi yotadi.

Hayotining uchinchi va eng zafarli burilishi Boburning Panipat va Kanva janglaridagi g'alabalari hamda Hindistonda ulkan Boburiylar saltanatiga asos solishi bilan bog'liq. Biroq, "Yulduzli tunlar" asari bu g'alabani faqat tantana sifatida emas, balki ma'naviy kurash sifatida ko'rsatadi. Bobur Hindistonning jaziramasida turib, Andijonning salqin havosini, Samarqandning qovunlarini sog'inib yashaydi. U o'z yurtiga qayta olmasligini tushunib, Hindiston tuprog'ida "Yangi Vatan" barpo etishga kirishadi. U yerda bog'lar yaratadi, ariqlar qazdiradi va ilm-fan maskanlarini quradi.

Bu bilan u o'zining ma'naviy o'zligini, turkiy madaniyatni saqlab qolishga intiladi. Hindistondagi zafarli yillar — bu Boburning sargardonlikdan so'ng o'zini hukmdor va yaratuvchi sifatida qayta tiklashidir. Bobur hattoki jang maydonlarida, chodir ichida yulduzli tunlar ostida o'tirib, o'z kechinmalarini, ko'rgan-kechirganlarini va xatolarini "Boburnoma"ga muhrlab borgan. Bu asar uning nafaqat buyuk sarkarda, balki o'ziga nisbatan o'ta talabchan va rostgo'y adib bo'lganini isbotlaydi.

Ushbu burilishlarni umumlashtirib aytish mumkinki, Bobur Mirzo hayoti davomida jismoniy mag'lubiyatlardan ma'naviy g'alaba yasay olgan noyob siymodir. 12 yoshida taxtga o'tirib, siyosiy xiyonatlarda qolishi unga irodani o'rgatdi. O'z ona yurtidan ayrilib, sargardonlikka yuz tutishi uning qalbida Vatan qadrini va o'lmas she'riyatni uyg'otdi. Hindistondek ulkan o'lkada yangi saltanat barpo etishi esa uning bunyodkorlik salohiyatini va o'zligini (tilini, madaniyatini) begona tuproqda ham asrab qolishga bo'lgan matonatini ko'rsatdi.

Pirimqul Qodirov asar davomida bizga shunday bir haqiqatni uqtiradi: Bobur taqdir taqozosi bilan Movarounnahrni qo'ldan boy bergan bo'lsa-da, o'zining "Boburnoma"si va betakror she'riyati bilan butun dunyoni zabt etdi. Uning hayoti — har qanday og'ir sharoitda ham ijoddan to'xtamaslik, yiqilganda qayta turish va har qanday shon-sharaf ichida ham o'zligini, tilini va milliy g'ururini yo'qotmaslik darsligidir.

Xulosa qilib aytganda, "Yulduzli tunlar" — bu shunchaki o'tmish haqidagi hikoya emas. Bu Bobur Mirzo timsolida o'z Vatanini jondan sevgan, uning sog'inchi bilan yashagan va o'zidan mangu o'chmas ma'naviy saltanat qoldirgan buyuk inson qismatining badiiy ko'zgidir. Bobur jismonan qayta olmagan Andijon yulduzlari ostiga, bugun u o'zining shoh asarlari va mardona nomi bilan mangu qaytgan.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Pirimqul Qodirov. "Yulduzli tunlar" (Bobur).
2. Zahiriddin Muhammad Bobur. "Boburnoma". — Toshkent, "O'qituvchi" nashriyoti, 2008-yil.
3. Gulbadanbegim. "Humoyunnoma". — Toshkent, "Adabiyot va san'at" nashriyoti
4. Hasan Qudratullayev. "Bobur armoni". — Toshkent, "Ma'naviyat" nashriyoti.
5. V. P. Latishev. "Pirimqul Qodirov ijodining badiiy mahorati". — Toshkent, "Fan" nashriyoti.
6. O'zbekiston Milliy Ensiklopediyasi. 2-tom. "Zahiriddin Muhammad Bobur" maqolasi. — Toshkent.